

STATI

Úvod do problematiky vyrovnání újmy prospěchem (compensatio lucri cum damno)

Ivo Smrž* – Tomáš Doležal**

Abstrakt: Škodní událost nemusí pro poškozeného vždy znamenat toliko ztrátu (újmu), nýbrž na jeho straně může současně dojít ke vzniku výhody, kupř. zvětšení majetku. Vzniklé výhody mohou dokonce převyšovat i výši způsobené újmy. Otázkou pak je, zda vůbec a v jakém rozsahu lze takové výhody oproti způsobené újmě zohlednit. Touto problematikou se zabývá tzv. teorie vyrovnání újmy prospěchem (lat. *compensatio lucri cum damno*), která je předmětem článku. Pozornost ovšem není zaměřena komplexně na celou šíři této problematiky, cílem je teorii představit v obecných rysech. Nejprve bude v základu nastíněn předmět problematiky teorie vyrovnání újmy prospěchem, včetně jejího systematického zařazení do civilního deliktního práva. Následovat bude představení jejího vývoje, doktrinárních názorů a judikatorních východisek, zákonná pravidla nevyjímaje. V rámci výkladu bude rovněž pojednáno o kritériích, podle kterých se případy vyrovnání újmy prospěchem posuzují, včetně jejich zařazování do skupin (Fallgruppen). V široké míře bude v rámci článku pracováno se zahraničními zdroji (Německo, Rakousko, Velká Británie), jelikož česká doktrína i judikatura není v porovnání s nimi tak obsáhlá a komplexní.

Klíčová slova: vyrovnání újmy prospěchem, výhody, škoda, náhrada škody

Úvodní výklady – pojem a předmět teorie vyrovnání újmy prospěchem

Problematika vyrovnání újmy prospěchem představuje v teorii i praxi civilního deliktního práva jednu z klíčových otázek, která má významné dopady pro chápání celého systému náhrady škody. O tom svědčí například velké množství zdrojů dostupných pro německé,¹ rakouské² či americké právo.³

Pozornost české doktríny a ostatně i judikatury je z koncepčního hlediska oproti uvedeným zahraničním prvním řádům o poznání menší, a to i přesto, že se jedná o oblast nejen s výrazným teoretickým, ale i praktickým potenciálem. Zmiňme v této souvislosti slova Lewise,⁴ že zde nejde pouze o nalezení odpovědi na otázku „zda nahradit“, nýbrž „kolik nahradit“. Z domácích zdrojů lze nicméně zmínit starší práci Lubyho a jeho pasáž

* JUDr. Ivo Smrž, Ph.D., Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i. / Institute of State and Law of the Czech Academy of Sciences, Czech Republic. E-mail: ivo.smrz@ilaw.cas.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0884-094X>. Tento článek byl vypracován s podporou GA ČR v rámci grantového projektu 20-27258S.

** Doc. JUDr. Tomáš Doležal, Ph.D., LL.M., Ústav státu a práva AV ČR, v.v.i. / Institute of State and Law of the Czech Academy of Sciences, Czech Republic. E-mail: tomas.dolezal@ilaw.cas.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2545-4549>. Research ID: 57223291718. Tento článek byl vypracován s podporou GA ČR v rámci grantového projektu 20-27258S.

1 Pro přehled zdrojů viz LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*. 3. neubearbeitete Auflage. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 486.

2 Viz KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Allgemeiner Teil*. Wien: MANZ, 1997, s. 326.

3 Restatement of torts, Restatement of the Law, Second, Torts § 920.

4 LEWIS, R. *Deducting Benefits from Damages for Personal Injury*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. vii.

v monografii *Prevenca a zodpovednosť v občianskom práve*.⁵ Z aktuální doktríny pak podkapitolu Melzera⁶ v komentáři k občanskému zákoníku,⁷ z níž je zřejmá silná inspirace zejména rakouskou doktrínou (Koziol).

V zahraničí bývá tato problematika souhrnně označována latinským výrazem *compensatio lucri cum damno*,⁸ tedy vyrovnání prospěchu a škody. V německy hovořících zemích se užívá termínů *Vorteilsausgleichung*⁹ či *Vorteilsanrechnung*,¹⁰ což značí vyrovnání, respektive započtení prospěchu. V anglickém právu jde mj. o problematiku tzv. *collateral benefits*,¹¹ vyjadřující existenci výhod vedle způsobené škody, zejména vzniklých plněním třetích osob (donace, pojistná plnění). V České republice se používá např. termínu *vyrovnání újmy prospěchem*, ale s ohledem na relativně nízkou frekvenci používání tohoto institutu se nedá hovořit o zavedené terminologii. Melzer¹² považuje za nejvýstižnější užívat termín *započítání prospěchu*, jelikož v tom podle jeho soudu tkví podstata této problematiky.¹³

Oč v rámci vyrovnání újmy prospěchem v jádru jde? Obecně řečeno, v případě vyrovnání újmy prospěchem se jedná o situace, v nichž událost vyvolávající povinnost k náhradě újmy nezpůsobí toliko újmu, nýbrž dá současně vzniknout určitému prospěchu (výhodě, užitku) na straně poškozeného.¹⁴ Ze starší doktríny lze uvést vymezení Oertmannovo¹⁵ jako oprávnění škůdce započíst za určitých předpokladů prospěch, který získal pro poškozeného, proti újmě, již má nahradit. Podle Grüneberga¹⁶ jde o otázku, zda na nárok na náhradu škody započítat výhody, které vzniknou při škodní události spolu s újmou. Podobnost s Oertmannem je patrná. Švýcarská doktrína reprezentovaná Kuhnem¹⁷ spatřuje jádro této problematiky v zodpovězení otázky, zda má být v rámci posuzování povinnosti k náhradě škody vzata v potaz výhoda, která vznikla stejnou škodní událostí jako nevýhoda (škoda). Melzer¹⁸ v této souvislosti uvádí, zda a do jaké míry má být prospěch vzniklý ze škodní události započítán na vzniklou škodu.

Klíčová otázka, se kterou se tato oblast práva vypořádává, tedy zní, zda je přípustné a obecně vůbec vhodné prospěch nabytý v důsledku téže škodní události při stanovení výše újmy zohlednit. Jinak řečeno, zda je zapotřebí nabytý prospěch odečíst od náhrady

⁵ LUBY, Š. *Prevenca a zodpovednosť v občianskom práve*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 353–357.

⁶ MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018, s. 943 an.

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dále jen jako „o. z.“ nebo „občanský zákoník“.

⁸ Viz např. MUGDAN, B. *Die gesammten Materialien zum Bürgerlichen Gesetzbuch für das Deutsche Reich. II. Band*. Berlin: R.v. Decker's Verlag, 1899, s. 10. Či EUROPEAN GROUP ON TORT LAW. *Principles of European tort law, text and commentary*. Wien: Springer, 2005, s. 156.

⁹ Z rakouské doktríny viz KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht*, s. 326 an. Z německé LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 486 an.

¹⁰ ERM, D. *Vorteilsanrechnung beim Schmerzensgeld – ein Beitrag zur Fortentwicklung des Schadens(ersatz)rechts*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft GmbH, 2013, s. 179.

¹¹ Viz *The Law on Damages, Consultation Paper*, CP 9/07, 04/05/2007, s. 44 an.

¹² MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081*, s. 943.

¹³ Podle našeho názoru je vhodnější užívat termín *vyrovnání újmy prospěchem*, jelikož *započítání*, respektive započtení indikuje majetkovou povahu výhod a nevýhod, čemuž tak vždy nemusí být, viz podkapitola 4.3.

¹⁴ Viz LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 486.

¹⁵ OERTMANN, P. *Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch im römischen und deutschen bürgerlichen Rechte*. Reprint 2018 (1. April 1901). Berlin: De Gruyter, 2018, s. 12.

¹⁶ PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*. 78. neubearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2019, s. 297.

¹⁷ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*. Bern – Stuttgart: Paul Haupt Bern und Stuttgart, 1987, s. 1.

¹⁸ MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081*, s. 943.

újm, či poškozenému přiznat nejen náhradu újmy, ale také mu ponechat nabytý prospěch. A to primárně z důvodu respektování základních funkcí civilního deliktního práva, aby škůdce nenahradil méně, než kolik činí jím skutečně způsobená újma, a současně aby poškozený nebyl skrze poskytnutou náhradu a prospěch bezdůvodně obohacen. Nespravedlivé zvýhodnění škůdce potírající preventivní působení civilního deliktního práva nevyjímaje.

Pro ilustraci šíře a pestrosti této problematiky uvedme několik názorných příkladů, *exempla trahunt*.

První, žokej nadměrně přetížil při závodu koně, a to i přes výslovný zákaz vlastníka. Díky tomu žokej v závodu zvítězil a pro vlastníka vyhrál peněžitou cenu. Bohužel, závodní kůň přepětí sil nezvládl a zemřel.¹⁹

Druhý příklad souvisí s ublížením na zdraví a následnou povinností k náhradě jak nemajetkové, tak i majetkové újmy. „Paletu“ nároků poškozeného v takovém případě obsahuje ustanovení § 2958 a násl. občanského zákoníku. Škůdce ublížil poškozenému na zdraví takovým způsobem, že zdravotní stav poškozeného vyžadoval dvoutýdenní hospitalizaci, nicméně bez trvalých následků. Poškozenému může v této souvislosti náležet náhrada za vytrpěné bolesti (bolestné), náhrada nákladů vynaložených na jeho léčbu (nehrazených z veřejného zdravotního pojištění), nákladů na péči o jeho domácnost či náhrada za ztrátu na výdělk. Současně ale poškozený škodní událostí také určitý majetkový prospěch nabyt. Obdržel dávku nemocenského pojištění vyplácenou z důvodu dočasné pracovní neschopnosti, ušetřil náklady spojené se svou domácností, rovněž mu bylo vyplaceno pojistné plnění z úrazového pojištění a pojištění pro případ nemoci a od svých přátel obdržel peněžité prostředky pro snazší překonání nelehké situace.

Poslední příklad souvisí s usmrcením člověka a vychází z rozhodovací praxe německého Spolkového soudu (BGH).²⁰ V důsledku dopravní nehody zaviněné škůdcem došlo u poškozeného k výpadku příjmů ze zaměstnání, který jako škodu po škůdci také vymáhal. Škůdce namítl, že v důsledku dopravní nehody současně zemřel bratr poškozeného, což znamená, že poškozený bude po svých rodičích dědit jako jediný. Prospěch, který měl být k námitce škůdce odečten od výše náhrady za ztrátu na výdělk, se měl rovnat zvýšené hodnotě nabytého dědictví.

Jak ukazují příklady, množství vzniklých výhod může být vskutku široké a jejich charakter různorodý. Na základě jakých kritérií posoudit, zda se mají výhody na straně poškozeného promítnout do právního poměru se škůdcem? Při pohledu do občanského zákoníku zjistíme, že pravidlo pro univerzální posouzení všech uvedených příkladů neexistuje. Pro určité typy výhod nicméně zákon explicitní nebo implicitní pravidla obsahuje. Vráťme-li se k druhému příkladu, je zřejmé, že dávka nemocenského pojištění (nemocenské) povinnost škůdce k náhradě škody spočívající ve ztrátě na výdělk po dobu pracovní neschopnosti snižuje, viz explicitně ustanovení § 2962 odst. 1 o. z., podle kterého se předmětná škoda vypočte jako rozdíl mezi průměrným výdělkem poškozeného před vznikem újmy a náhradou toho, co poškozenému bylo vyplaceno v důsledku nemoci či úrazu podle jiného právního předpisu. V případě výhody v podobě pojistného plnění vypláceného ze škodového pojištění viz ustanovení § 2820 odst. 1 občanského zákoníku a tam zakotvenou zákonnou cesi – přechod práva na náhradu újmy z poškozeného na pojistitele.

¹⁹ Jde o typický učebnicový příklad, viz např. WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. Wien: MANZ, 2015, s. 399.

²⁰ BGH VI ZR 180/73 ze dne 16. 12. 1975, dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

Co se týče ostatních zmíněných výhod (peněžitá cena, ušetřené náklady, dary, dědictví), zákon patrnou odpověď nedává. Poukazem na smysl pro spravedlnost (*Rechtsgefühl*) a funkce civilního deliktčního práva (kompenzace, satisfakce, prevence, ochrana)²¹ lze odmítnout aplikaci argumentu *a contrario* spočívajícího v pominutí zohlednění těchto výhod při stanovení výše náhrady škody z důvodu, že zákon jejich zohlednění jednoduše nenařizuje.

Ani pohled do zahraničních právních řádů nebude odlišný. Například německý zákonodárce si byl při tvorbě občanského zákoníku²² nemožnosti regulace této problematiky univerzálním zákonným ustanovením vědom, v důvodové zprávě (materiálech) k BGB proto uvádí, že její řešení je nutné ponechat doktríně a rozhodovací praxi soudů, které mohou adekvátně reagovat na konkrétní okolnosti jednotlivých případů. Zda je přípustné vyvážit újmu určitým prospěchem nelze uspokojivě řešit univerzálně, jelikož takové posouzení vyžaduje zohlednění komplexu pravidel, zejména toho, co je třeba rozumět újmou v daném konkrétním případě.²³

Inherentní této problematice je její závislost na hodnotovém úsudku (*wertende Betrachtung, value judgment*). I z tohoto důvodu Thüsing²⁴ uvedl svoji rozsahem i obsahem působivou monografii titulem *Wertende Schadensberechnung*. Jak bude popsáno dále, při řešení jednotlivých případů je třeba vzít v potaz například funkce civilního deliktčního práva, pravidla způsobu výpočtu výše nahrazované újmy, přiměřenost, spravedlnost náhrady atd. Trefně shrnuje Schiemann,²⁵ že vyrovnání újmy prospěchem je branou pro užití hodnot v jinak čistě početním a technicky chápaném právu náhrady újmy. Nejde koneckonců o nic jiného než o spravedlivé vyvážení navzájem protichůdných zájmů škůdce a poškozeného.

1. Doktrinární a judikatorní východiska teorie vyrovnání újmy prospěchem

Problematika vyrovnání újmy prospěchem náleží do komplexu civilního deliktčního práva, jehož primárním cílem je kompenzace (jak mimo jiné v českém právu plyne z interlineární rubriky části čtvrté, prvního dílu třetí hlavy občanského zákoníku, nazvané *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy*). Ústředním úkolem civilního deliktčního práva je tedy vyrovnat způsobenou újmu, jinými slovy poskytnout poškozenému plnou náhradu újmy.²⁶ Na tento úkol je možné se podívat i z opačné strany. Poškozenému je třeba sice nahradit veškerou újmu, nikoliv však více. Poškozený nesmí být poskytnutou náhradou bezdůvodně obohacen. Rakouská doktrína tuto skutečnost vyjadřuje termínem *Gewinnabwehr*, značící obecnou nutnost odčítat od náhrady újmy získaný prospěch.²⁷ Nadto, poenální funkci civilního deliktčního práva spočívající v soukromoprávním potrestání

²¹ Viz KOZIOL, H. *Basic questions of tort law from a Germanic perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 75 an.

²² Dále jen „BGB“.

²³ MUGDAN, B. *Die gesammten Materialien zum Bürgerlichen Gesetzbuch für das Deutsche Reich. II. Band*, s. 10.

²⁴ THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*. München: C. H. Beck, 2001.

²⁵ SCHIEMANN, G. *Argumente und Prinzipien bei der Fortbildung des Schadensrechts*, München: C. H. Beck, 1981, s. 122.

²⁶ Viz např. EUROPEAN GROUP ON TORT LAW. *Principles of European tort law, text and commentary*. Wien: Springer, 2005, s. 156. Či WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 399.

²⁷ Viz např. KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Allgemeiner Teil*, s. 327.

škůdce za způsobení újmy kontinentální právní řády (včetně českého²⁸) zapovídají,²⁹ poskytovanou náhradu nelze navyšovat pomocí represivního (trestního) prvku (*duplum, triplum...*).³⁰

Ke shodnému závěru dospívají i autoři PETL,³¹ kteří z těchto pravidel odvozují výchozí princip problematiky vyrovnání újmy prospěchem, a to zásadní započitatelnost prospěchu oproti způsobené újmě, odpovídá-li účelu tohoto kterého typu prospěchu, viz článek 10:103 PETL: „*When determining the amount of damages benefits which the injured party gains through the damaging event are to be taken into account unless this cannot be reconciled with the purpose of the benefit.*“³²

S tím koresponduje i tzv. subjektivně-konkrétní metoda výpočtu výše způsobené škody.³³ Výši škody zjišťujeme za pomoci tzv. diferenční hypotézy, již mj. formuloval Mommson na základě obou výše uvedených pravidel vycházejících z funkcí civilního deliktního práva (plná náhrada bez obohacení) a kterou někteří autoři dodnes považují za metodu vůdčí a nepostradatelnou.³⁴ Škodu určíme jako rozdíl mezi výší hypotetického stavu jmění poškozeného při odmyšlení škodní události a reálného stavu jmění poškozeného po škodní události.³⁵ Někteří autoři lakonicky uvádí, že jde o tzv. *Vermögenssaldo* (saldo jmění).³⁶

Ilustrujme dopady této hypotézy na prvním příkladu žokeje, který přetížil závodního koně (viz úvod). Podle diferenční metody by bylo třeba zjistit výši způsobené škody tak, že od hodnoty usmrceného závodního koně odečteme finanční obnos, který vlastník koně za vítězství obdržel. V jeho jmění se sice negativně projevila „ztráta“ koně, pozitivně ale peněžitá výhra. Celková výše škody je tedy saldem obou hodnot.

Z toho lze jednoznačně vyvodit i případné výchozí pravidlo pro teorii vyrovnání újmy prospěchem, tedy že je třeba při určování výše škody v zásadě zohledňovat veškerý prospěch nabytý poškozeným v důsledku škodní události.

Naproti tomu při aplikaci druhého obecně užívaného pravidla pro určení výše škody dospějeme k závěru opačnému. Objektivně-abstraktní metoda se totiž zaměřuje pouze na obvyklou hodnotu zasaženého právního statku, přičemž souhrn jmění poškozeného jako celek pomíjí. Škodu představuje snížení hodnoty zasaženého právního statku škodní událostí.³⁷ Pro problematiku vyrovnání újmy prospěchem by aplikace této metody znamenala obecnou nepřipustnost zohledňování výhod oproti způsobené škodě. Znázorněno na případu vyčerpaného závodního koně, vlastník koně by na náhradě škody obdržel obvyklou hodnotu koně neponiženou o prospěch v podobě peněžité výhry, jelikož

²⁸ Z aktuální české rozhodovací praxe soudů viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 27/2020 ze dne 15. 12. 2020.

²⁹ Viz např. KOZIOL, H. *Basic questions of tort law from a Germanic perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 75 an.

³⁰ Ve výjimečných případech lze uvažovat o navýšení náhrady pomocí punitivních prvků, nicméně tím nedochází k nabourávání obecné kompenzační funkce.

³¹ Principy evropského deliktního práva. Dostupné zde: <<http://www.egt.org/PETLCzech.html>>.

³² „Je-li určována výše náhrady škody, musí být uvážěn prospěch, který poškozený získal škodnou událostí, ledaže je tato neslučitelná s výhodou.“ EUROPEAN GROUP ON TORT LAW. *Principles of European tort law, text and commentary*. Wien: Springer, 2005, s. 156.

³³ Pro její užití v českém právu viz MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IX. § 2894–3081, s. 904.

³⁴ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 8 an.

³⁵ Viz např. WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 392 a 399.

³⁶ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 486.

³⁷ WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 399.

zasaženým právním statkem bylo vlastnické právo ke koni a nikoliv jmění vlastníka koně jako celek.

Porovnáme-li důsledky obou metod pro zjištění výše způsobené škody ve vztahu k teorii vyrovnání újmy prospěchem, nedospějeme k uspokojivému závěru. Přípustnost zohlednění určité výhody při určování výše škody by závisela toliko na zvolené metodě (subjektivně konkrétní, respektive objektivně abstraktní), což lze sotva považovat za spravedlivé, respektive takový přístup za naplňující kautelu rovnosti. Vrátime-li se zpět k příkladu z dostihové oblasti, v obou případech má přeci vlastník stejnou možnost s výhodou disponovat (užít ji),³⁸ z jakého důvodu ji podle první metody při určení výše škody zohlednit a podle druhé nikoliv?

Shodné by platilo například i u druhého případu a u výhody v podobě daru (peněžitých prostředků), jehož účelem bylo snazší překonání traumatu způsobeného poškozenému ublížením na zdraví, a to například ve vztahu ke ztrátě na výdělku. Podle subjektivně-konkrétní metody určení výše škody by se výhoda zohlednila a vyšší nahrazované ztráty na výdělku snížila, jelikož se jedná o „kladnou položku“ ve jmění poškozeného, která vznikla primárně z důvodu existence škodní události. Takový závěr se nepříčí pouze zjevnému účelu, pro který byl dar poškozenému poskytnut,³⁹ ale také preventivní funkci civilního deliktního práva,⁴⁰ jejímž cílem je odrazovat škůdce od negativního působení na právem chráněné statky. Na druhé straně, při užití objektivně-abstraktní metody bychom museli dar pominout, jelikož zasaženým právním statkem byl jen a pouze výdělek poškozeného. Opět, je zřejmé, že determinantem přípustnosti zohlednění prospěchu nemůže být izolovaně ani jedna z uvedených metod zjišťování výše škody, jelikož bychom dospívali k právem nepřijatelným závěrům a nespravedlivým důsledkům.

Případy vyrovnání újmy prospěchem je tedy třeba posuzovat na základě dalších kritérií. Nelze postupovat čistě „mechanicky“ a výhody jednoduše podle diferenční metody zohledňovat nebo naopak podle objektivně-abstraktní metody odmítat. Rakouská i německá doktrína obecně uznává, že problematika vyrovnání újmy prospěchem je problematikou hodnotovou, tedy že přípustnost zohlednění výhod předně závisí na hodnotovém úsudku (*wertende Betrachtung*),⁴¹ k tomu srov. přístup Thüssinga, jenž tuto problematiku souhrnně označil termínem *Wertende Schadensberechnung*.⁴² Někteří autoři v této souvislosti uvádí, že jde o tzv. *verhinderter Vorteilsausgleich* (omezené vyrovnání výhod), a to podle hodnotových úvah.⁴³ Návazně na Mommsenovu diferenční hypotézu a subjektivně-konkrétní metodu zjišťování výše škody se jedná o snahu omezení zohledňování veškerého prospěchu oproti újmě.⁴⁴

Podle jakých kritérií tedy případy vyrovnání újmy prospěchem řešit? Německá doktrína i judikatorní praxe se touto otázkou intenzivně zabývaly od přelomu 19. a 20. století,

³⁸ WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 399.

³⁹ K tomu srov. explicitní poukaz na účel výhody v článku 10:103 PETL.

⁴⁰ Viz KOZIOL, H. *Basic questions of tort law from a Germanic perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 75 an.

⁴¹ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 487. Či PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?* *Juristische Blätter*. 2007, Vol. 129, No. 7, s. 412.

⁴² THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*.

⁴³ Viz např. WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 400.

⁴⁴ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 10.

a to v souvislosti s přijetím BGB. Materiály k BGB totiž poukazují na skutečnost, že řešení problematiky vyrovnání újmy prospěchem je nutné s ohledem na konkrétní okolnosti jednotlivých případů ponechat doktríně a judikatuře. Mimo jiné jde při jejím posuzování o zohlednění komplexu pravidel, zejména toho, co je třeba rozumět újmou v daném konkrétním případě.⁴⁵

Prvotní snahy německé doktríny se nesly ve znamení hledání univerzálního pravidla. Paralelu lze vést s problematikou příčinné souvislosti a nutnosti omezit přičítání škod toliko na základě faktické příčinné souvislosti zjišťované pomocí tzv. *conditio sine qua non* testu,⁴⁶ kdy východisko řešení spočívalo v aplikaci teorie adekvátnosti kauzálního nexu.⁴⁷ Tato snaha se však ukázala v průběhu času jako marná. Jakékoliv komplexní pravidlo bylo vystavěno buď na řadě výjimek, nebo naopak bylo tak široce vymezeno, že v důsledku trpělo absencí vyžadované vypovídací hodnoty.⁴⁸

Nejprve zmiňme Cantzlera⁴⁹ a jeho myšlenku odvozenou od podpory zasaženého právního statku, respektive porušené smluvní povinnosti. Canzler považuje za vnější rámec pro přípustnost vyrovnání újmy prospěchem faktickou kauzalitu mezi škodní událostí a výhodou, avšak s výhradou, že jde o příliš široké (volné) kritérium, které nelze zúžit za pomoci teorie adekvátnosti kauzálního nexu.⁵⁰ Nalezen musí být jiný užší vztah mezi výhodou a nevýhodou. Ten spatřuje v podpoře zasaženého právního statku. Započítávat lze podle tohoto přístupu jen ty výhody, jež současně znamenají podporu zasaženého právního statku, jelikož hlubším smyslem teorie vyrovnání újmy prospěchem je vyrovnání porušení a podpory práva a nikoliv pouze výhody a nevýhody. Výjimkou ze započtení jsou výhody, které vznikly přičiněním poškozeného nebo třetí osoby a jejichž účelem je podpořit výlučně poškozeného a nikoliv škůdce.

Kritika Cantzlerova přístupu vychází z obecné nepoužitelnosti vytvořeného pravidla na všechny případy vyrovnání újmy prospěchem, stejně tak z důvodu, že pravidlo nena-
pomáhá řešení jednotlivých případů, jelikož neurčuje, jak konkrétně zjistit, zda škůdce a jeho protiprávní jednání podpořilo zasažený právní statek.⁵¹

Dále lze předestřít přístup Thieleho⁵² v podobě nerozlučného vnitřního vztahu (*unlösbarer innerer Zusammenhang*). Thiele argumentuje opačně než v té době panující doktrína a vyrovnání újmy prospěchem považuje za výjimku a nikoliv pravidlo. Podle jeho názoru je třeba najít pozitivní kritérium pro přípustnost zohlednění výhody oproti škodě, kterým není ani diferenční hypotéza, ani zákaz obohacení poškozeného. To spatřuje právě v nerozlučném vnitřním vztahu mezi výhodou a nevýhodou (ať už organickém, nebo hospodářském), které vznikly na základě shodné škodní události.

Jak sám Thiele ale uvádí, nelze obecně, pro všechny případy, apriorně říci, kdy předmětný vnitřní vztah mezi výhodou a nevýhodou existuje (může jít o vazbu na základě

⁴⁵ MUGDAN, B. *Die gesamten Materialien zum Bürgerlichen Gesetzbuch für das Deutsche Reich. II. Band*, s. 10.

⁴⁶ WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. – ZIMMERMANN, R. (eds). *Digest of European Tort Law. Essential Cases on Natural Causation*. New York – Wien: Springer, 2007, s. 99.

⁴⁷ LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 82.

⁴⁸ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 2 an.

⁴⁹ CANTZLER, K. Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch. *Archiv für die civilistische Praxis*. 1957, Vol. 156, No. 1.

⁵⁰ K tomu viz dále.

⁵¹ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 494.

⁵² THIELE, W. Gedanken zur Vorteilsausgleichung. *Archiv für die civilistische Praxis*. 1967, Vol. 167, No. 3.

zákona, právního jednání nebo přirozené nebo hospodářské jednoty). Neurčitost tohoto kritéria je nábídní. Rozhodující jsou vždy okolnosti konkrétního případu a jejich právní hodnocení. Jako vodítko může podle Thieleho sloužit zařazení jednotlivých případů do skupin s obdobnými znaky (*Fallgruppen*), které naplní kautelu právní jistoty a předvídatelnosti práva.

Na posledním místě lze z autorů starší doktríny uvést Rudloffa⁵³ a kritérium zaměřené na způsob, jakým byla výhoda získána, zda přičiněním (námahou) určité osoby nebo shodou náhod (štěstím). Nezhledňují se výhody, které vznikly vynaložením peněz, času, práce či rizika poškozeného nebo třetí osoby. Na druhou stranu je zpravidla třeba zohlednit výhody, které vznikly bez přičinění poškozeného nebo třetí osoby (respektive s lehkou námahou) nebo šťastnou náhodou. V případě šťastné náhody ale pouze v případě, že je pro ni škůdce hoden (*würdig*) a případně, že ji také potřebuje (*bedürftig*).⁵⁴

Kritické ohlasy na myšlenky Rudloffa se daly poměrně snadno očekávat. Ze samotné konstrukce „zohledňování náhody a štěstí“ je zřejmá její umělost, Thüssing⁵⁵ v této souvislosti zmiňuje absenci jakékoliv vazby na zákonná ustanovení a schopnosti právně odůvodnit přípustnost zohlednění výhody oproti nevýhodě. Nadto není jasné, z jakého důvodu by se měla šťastná náhoda přičítat ve prospěch škůdce, když v případech jednání v souladu s právem je tomu přesně naopak.⁵⁶

Předestřené názory Cantzlera, Thieleho či Rudloffa ilustrují snahy o řešení problematiky vyrovnání újmy prospěchem pomocí jednotného a komplexního pravidla. O konkrétnější pravidla se jistě jedná, avšak jak posoudit, zda mezi prospěchem a újmou existuje nerozlučné spojení anebo prospěch podporuje zasažené hodnoty, jinak než kazuisticky, se znalostí okolností jednotlivých případů a hodnotového úsudku, nelze, což se při pohledu na spektrum a různorodý charakter výhod nabízí. Lze říci, že potíže nečiní nedostatek kritérií, nýbrž jejich náležitá aplikace a zaměření na jednotlivé případy, navažme slovy Kuhna: „*Begründungsnotstand trotz Argumentenvielfalt*“.⁵⁷

Co se týče starší německé rozhodovací praxe,⁵⁸ ta svá první odůvodnění navazovala na úvahy zaměřené na faktickou příčinnou souvislost. Po dlouhou dobu se za hlavní kritérium považovalo, zda výhoda vznikla ze stejné škodní události jako nevýhoda, jinými slovy, zda vychází ze stejného „kořene“ a jsou tedy identické.⁵⁹ Následovala adopce kritéria v podobě adekvátnosti kauzálního nexu, jelikož požadavek na faktickou příčinnou souvislost byl považován za příliš volný.⁶⁰ Nechyběla ani rozhodnutí, která případy vyrovnání újmy prospěchem posuzovala s odkazem na výše uvedenou doktrinární argumentaci,

⁵³ RUDLOFF, K. In: ESSER, J. – THIEME, H. (Hrsg.) *Festschrift für Fritz von Hippel zum 70. Geburtstag*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1967.

⁵⁴ „*Der Vorteilsausgleich ist zumutbar, sofern die Vorteile unumsorgt zufallen, Sorgeleicht erzielt oder glücklich erlangt sind und letzterenfalls der Schädiger dessen würdig und – in Fällen glückbereiter Freigebigkeit – auch bedürftig ist.*“ RUDLOFF, K. In: ESSER, J. – THIEME, H. (Hrsg.) *Festschrift für Fritz von Hippel zum 70. Geburtstag*, s. 460.

⁵⁵ THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 48.

⁵⁶ ERM, D. *Vorteilsanrechnung beim Schmerzensgeld – ein Beitrag zur Fortentwicklung des Schadens(ersatz)rechts*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft GmbH, 2013, s. 187.

⁵⁷ [Vlastní překlad autorů: „*Nouze o odůvodnění navzdory argumentační mnohosti.*“] KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 3.

⁵⁸ K podrobnému vývoji starší judikatury viz CANTZLER, K. *Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch*, s. 33 an.

⁵⁹ RG 40, 172. Citováno z CANTZLER, K. *Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch*, s. 33 an.

⁶⁰ RGZ 80, 155, 160. Citováno z CANTZLER, K. *Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch*, s. 33 an.

zejména Thieleho a Rudloffa, v podobě požadavku na kvalifikovaný vztah mezi výhodou a nevýhodou (zakládající se na určité míře početní jednoty).⁶¹

Mladší doktrína⁶², včetně komentářové literatury,⁶³ a současně i rozhodovací praxe soudů⁶⁴ primárně staví na tvorbě skupin případů (*Fallgruppen*) s obdobnými rysy rozhodnými pro jejich posouzení na základě specifických kritérií (a nikoliv dle všeobecně platného, univerzálního pravidla).⁶⁵ Jedná se o snahu ještě určitého zobecňování kauzistiky, která se orientuje na zvláštnosti jednotlivých případů a napomáhá naplňovat kautele právní jistoty precizací právních principů a zákonných generálních klauzulí.⁶⁶ Těžiště problematiky vyrovnání újmy prospěchem se tak přesunulo do náležitého právně-systematického zařazení a odůvodnění jednotlivých případů do skupin s obdobnými markanty.⁶⁷

2. Inventář kritérií pro posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem

Kritéria pro posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem se historicky vyvíjela a formovala, zpočátku ve světle snahy naleznout komplexní a dostatečně odolné pravidlo, připomenout lze úvahy Cantzlera, Thieleho či Rudloffa. Postupem času přibývala další a další kritéria, která určitým způsobem navazovala na kritéria předešlá nebo je modifikovala. Viz například prvotní kritérium v podobě faktické příčinné souvislosti následované adekvátní příčinnou souvislostí a konečně kongruencí, tedy určitého zvláštního užšího vztahu mezi výhodou a nevýhodou.

Problematika vyrovnání újmy prospěchem je problematikou vnitřně závislou na hodnotovém úsudku, což, jak bude nastíněno dále, má své důsledky i pro povahu jednotlivých kritérií, jejichž aplikace více či méně rovněž od hodnotového zvažování odvisí. V důsledku nejde o nic jiného než s ohledem na relevantní okolnosti konkrétního případu

⁶¹ „Als Einschränkung für die Vorteilsanrechnung ist jedoch – mindestens für bestimmte Anspruchsarten – in der neueren Rechtsprechung (im Anschluß an Thiele, AcP 167, 193, 202 sowie in Anlehnung an versicherungsrechtliche Überlegungen) der Gedanke entwickelt worden, daß nur solche Vorteile als anrechenbar in Betracht zu ziehen sind, die gerade mit dem geltend gemachten Nachteil in einem qualifizierten Zusammenhang stehen, der beide, Vorteil und Nachteil, „gewissermaßen zu einer Rechnungseinheit verbindet“ (vgl. BGH NJW 1979, 760 mit Anm. Rudloff in VersR 1979, 1152; vgl. ferner BGH Urteil vom 3. Februar 1970, VI ZR 245/67, WM 1970, 633, 637). [Vlastní překlad autorů: „Jako omezení zohlednění všech výhod oproti škodě se – přinejmenším pro určité druhy škod – v novější soudní praxi (v návaznosti na Thieleho, AcP 167, 193, 202, stejně tak jako na základě úvah z oblasti pojišťovacího práva) vyvinula myšlenka, že lze uvažovat o zohlednění pouze těch výhod, které přímo a kvalifikovaně souvisí s uplatněnou nevýhodou, přičemž tato souvislost se musí zakládat na určité míře početní jednoty mezi výhodou a nevýhodou (srov. BGH NJW 1979, 760 s poznámkou Rudloffa v VersR 1979, 1152; srov. dále rozsudek BGH ze 3. února 1970, VI ZR 245/67, WM 1970, 633, 637).“] BGH V ZR 91/79 ze dne 16. 5. 1980, dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁶² Uvedme autory jako Thüsing, Kuhn, Lange a Schiemann či Koziol.

⁶³ PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*. 78. neubearbeitete Auflage. München: C. H. BECK, 2019, s. 297 an. Či PRÜTTING, H. – WEGEN, G. – WEINREICH, G. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. 14. Auflage. Köln: Wolters Kluwer, 2019, s. 394.

⁶⁴ „Die Rechtsprechung ist dementsprechend seit langem darum bemüht, Fallgruppen zu bilden und ihrer jeweiligen Eigenart durch möglichst spezielle rechtliche Wertungsmaßstäbe Rechnung zu tragen. Auch der Senat hält nur dieses Verfahren für geeignet, die Probleme der Vorteilsausgleichung zu bewältigen.“ [Vlastní překlad autorů: „V souladu s tím se judikatura dlouhodobě snaží vytvářet skupiny případů a zohledňovat jejich markanty prostřednictvím co možná nejvíce specifických právních kritérií. Rovněž tento senát považuje takový postup za vhodný způsob, jak se vypořádat s problematikou vyrovnání újmy prospěchem.“] BGH V ZR 91/79 ze dne 16. 5. 1980, dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁶⁵ Na jednotlivá kritéria se zaměřuje následující kapitola.

⁶⁶ THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 24.

⁶⁷ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 5.

dospět ke spravedlivému rozhodnutí. Proto se zdá, že robustním a odolným způsobem jejich posuzování je aplikace nikoliv jednoho vybraného kritéria na konkrétní případ, nýbrž jejich komplexu, jenž má ambici relevantní okolnosti při uvažování o přípustnosti zohlednění té které výhody oproti škodě zohlednit. Pregnantně tuto skutečnost shrnul německý Nejvyšší soud: „*Es handelt sich vielmehr darum, daß bei der Entscheidung über die Anrechenbarkeit eines Vorteils als einer Rechtsfrage eine Gesamtschau über die Interessenlage vorzunehmen ist, wie sie durch das schädigende Ereignis zwischen dem Schädiger und dem Geschädigten bestellt.*“⁶⁸

Mezi relevantní kritéria⁶⁹ se řadí:

- (adekvátní) příčinná souvislost mezi škodní událostí a výhodou;
- soulad se smyslem a funkcí civilního deliktního práva (kompenzace, prevence, ochrana);
- zvláštní vnitřní vztah mezi výhodou a nevýhodou (kongruence);
- „obecný“ hodnotový úsudek (spravedlnost, přiměřenost apod.).

2.1 Faktická příčinná souvislost a teorie adekvátnosti kauzálního nexu

Výchozím kritériem pro posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem je podle převažujících názorů ekvivalentní příčinná souvislost mezi škodní událostí a výhodou,⁷⁰ která představuje základ nezbytného vztahu mezi škodou a výhodou. Nejde zde o nic jiného než o aplikaci tzv. *conditio sine qua non* testu na vztah škodní události a výhody.⁷¹ Metoda fiktivní eliminace se vztahuje na výhody a nikoliv nevýhody (újmy).

Ilustrujme důsledky aplikace tohoto kritéria na druhém případě (viz úvodní kapitola) a výhodě v podobě darování peněžitých prostředků, jehož účelem bylo snazší překonání traumatu způsobeného na straně poškozeného ublížením na zdraví. Odmyslíme-li škodní událost, poškozený by dar neobdržel, jelikož mu nebyla způsobena újma a ani trauma, které mělo být za pomoci daru překonáno. Metodou faktické eliminace jsme tudíž zjistili, že výhoda vznikla v důsledku škodní události, proto je možné uvažovat o jejím zohlednění oproti způsobené škodě.

Jelikož je ale ekvivalentní příčinná souvislost poněkud volným kritériem, její izolovaná aplikace vedla k nepřiměřeným a právně neuspokojivým závěrům a v důsledku k zohledňování poměrně značného množství výhod. Ukázala se jako nedostatečný „filtr“. Za příklad může sloužit právě výhoda v podobě darování. Nejen, že záměrem dárce nebylo prostřednictvím daru zbavit škůdce povinnosti k náhradě škody, současně by se vytrácela preventivní funkce civilního deliktního práva, obecnou spravedlnost nevyjímaje.

⁶⁸ [Vlastní překlad autorů: „Jde spíše o to, že při rozhodování o zohlednění výhody jako právní otázky je třeba celkově zvážit veškeré zájmy existující v důsledku škodní události mezi škůdcem a poškozeným.“] BGH VI ZH 90/58 ze dne 24. 3. 1959, dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁶⁹ Viz např. PRÜTTING, H. – WEGEN, G. – WEINREICH, G. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*, s. 396. Či BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984, dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁷⁰ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 492, či PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzengeld?*, s. 414, či KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Allgemeiner Teil*, s. 327.

⁷¹ ZIMMERMANN, R. In: WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. – ZIMMERMANN, R. (eds). *Digest of European Tort Law. Essential Cases on Natural Causation*, s. 99.

Návazně na teorii ekvivalence směřovaly snahy doktríny i judikatury aplikovat na případy vyrovnání újmy prospěchem teorii adekvátnosti kauzálního nexu. Obecným účelem této teorie je omezení relativně bezbřehé kauzality zjišťované pomocí teorie ekvivalence.⁷² Omezení přičitatelnosti povinnosti k náhradě škody se děje za pomoci objektivních determinantů. Škůdce neodpovídá za atypické újmy nastalé za výjimečného (neobvyklého, nepředvídatelného) spojení jevů,⁷³ a to za účelem garance objektivní možnosti zabránit vzniku škodního následku.⁷⁴

Rakouská⁷⁵ i německá doktrína⁷⁶ se nicméně staví proti aplikaci teorie adekvátnosti kauzálního nexu na případy vyrovnání újmy prospěchem poukazem na účel teorie adekvátnosti kauzálního nexu. Škůdci se má přičítat pouze taková škoda, která je obecně předvídatelná, a to z důvodu možnosti zabránit vzniku škodního následku. U zohledňování výhod o přímou regulaci chování škůdce nejde, není zapotřebí škůdci garantovat objektivní možnost vyhnout se způsobení výhody prostřednictvím předvídatelnosti.

U případů vyrovnání újmy prospěchem tedy není obecně vhodné užít princip adekvátní příčinné souvislosti jako pozitivní kritérium pro určení přípustnosti zohlednění výhody oproti újmě. Německá judikatura a část doktríny jej ale připouští jako negativní determinant.⁷⁷ To znamená, že nelze zohlednit nepředvídatelné výhody, avšak pokud je vznik výhody obecně předvídatelný (adekvátní), lze uvažovat o jejím zohlednění oproti nevýhodě, a to při současné aplikaci dalších kritérií. Jinými slovy, teorie adekvátnosti je dalším, ale nikoliv posledním filtrem přípustnosti zohlednění určité výhody proti újmě.⁷⁸

⁷² PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 298; či BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984: „Die im Bereich des Schadensersatzrechts entwickelten Grundsätze der Vorteilsausgleichung beruhen auf dem Gedanken, daß dem Geschädigten – jedenfalls in gewissem Umfang – diejenigen Vorteile zuzurechnen sind, die ihm in adäquatem Zusammenhang mit dem Schadensereignis zufließen.“ [Vlastní překlad autorů: „Základní zásady vyrovnání nevýhod prospěchem vytvořené v oblasti práva na náhradu škody spočívají v myšlence, že poškozenému jsou – vždy v určitém rozsahu – přičitatelné takové výhody, které mu vznikají v adekvátní příčinné souvislosti se škodní událostí.“] Dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁷³ SCHWIMANN, M. *ABGB Praxiskommentar. Band 6. §§ 1293–1502 ABGB. 3. neubearbeitete. Auflage.* Wien: LexisNexis ARD Orac, 2006, s. 59.

⁷⁴ LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 493.

⁷⁵ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Allgemeiner Teil*, s. 329.

⁷⁶ Viz např. již CANTZLER, K. *Die Vorteilsausgleichung beim Schadensersatzanspruch*, s. 45 an.

⁷⁷ Viz např. PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 298; či PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 414; či BGH VIII ZR 150/65 ze dne 15. 11. 1967: „Ob diese Begründung hinreicht, um die Auffassung des Berufungsgerechtes zu stützen, bedarf keiner Entscheidung; denn das Vorliegen eines adäquaten ursächlichen Zusammenhangs zwischen dem Schadensereignis und dem Umstand, der zur Beseitigung des Schadens geführt hat, ist nur die Mindestvoraussetzung für dessen Beachtlichkeit bei der Beantwortung der Frage, ob ein Schaden im Rechtssinne noch vorliegt. Das schadenmindernde oder schadenbeseitigende Ereignis kann vielmehr als zureichender Grund für die Befreiung des Schädigers von der Ersatzpflicht nur anerkannt werden, wenn seine Berücksichtigung bei Würdigung aller Umstände den Schädiger nicht unbillig entlasten würde.“ [Vlastní překlad autorů: „Zdali toto odůvodnění postačuje k podpoře názoru odvolacího soudu, nevyžaduje rozhodnutí; neboť existence adekvátní příčinné souvislosti mezi škodní událostí a okolností, které vedla k odstranění škody, je pouze minimálním požadavkem pro její relevanci při zodpovězení otázky, zda škoda v právním smyslu i nadále existuje. Událost zmírňující nebo odstraňující škodu lze uznat jako dostatečný důvod pro osvobození škůdce od povinnosti k náhradě škody pouze tehdy, pokud by s přihlédnutím ke všem okolnostem nedošlo k nepřiměřenému zvýhodnění škůdce.“] Dostupné z: <<https://dejure.org/>>.

⁷⁸ Viz např. PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 414. Či rozhodnutí BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984: „Die im Bereich des Schadensersatzrechts entwickelten Grundsätze der Vorteilsausgleichung beruhen auf dem Gedanken, daß dem Geschädigten – jedenfalls in gewissem Umfang – diejenigen Vorteile zuzurechnen sind, die ihm in adäquatem Zusammenhang mit dem Schadensereignis zufließen. Es soll ein gerechter Ausgleich zwischen den bei einem Schadensfall widerstreitenden Interessen herbeigeführt werden. Der Geschädigte darf nicht besser gestellt werden, als er ohne das schädigende Ereignis stünde; das wäre ein unbilliges Ergebnis. Andererseits sind nicht alle durch das

Pro ilustraci negativního působení teorie adekvátnosti kauzálního nexu na případy vyrovnání újmy prospěchem se vraťme k příkladu, v němž škůdce ublížil poškozenému na zdraví a ten následně obdržel výhodu v podobě daru peněžitých prostředků od svých přátel. Skutečnost, že bude ve prospěch poškozeného založena dobročinná sbírka nebo že obdrží od svých blízkých určitý finanční obnos pro snazší překonání způsobeného příkoří je podle našeho názoru obecně předvídatelné, jelikož se tyto případy s určitou mírou pravidelnosti opakují. Vznik výhody v podobě darování tedy nevybočuje z mezí obvyklého a předvídatelného běhu věcí. Pro vyrovnání újmy prospěchem to znamená, že výhoda v podobě darování může být oproti způsobené škodě zohledněna, avšak za užití dalších kritérií (které by zohledňovaly například preventivní působení takového daru na škůdce nebo vůbec účel darování).

2.2 Funkce, smysl a účel civilního deliktního práva

Při posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem je dále zapotřebí zohlednit funkce, smysl a účel civilního deliktního práva, respektive náhrady za způsobenou újmu.⁷⁹ Výhodu je možné oproti nevýhodě zohlednit jen v případě, že je takový postup v souladu s těmito kritérii.⁸⁰ Kuhn⁸¹ v této souvislosti nicméně pochybuje o obecně vypovídací hodnotě tohoto kritéria – jak v konkrétním případě zjistit, jaké řešení nejlépe reflektuje smysl a účel civilního deliktního práva?

V zásadě lze rozlišovat kompenzační (satisfakční), odrazující (prevenční) a poenální funkci civilního deliktního práva, ovšem nikoliv všechny právní řády napříč Evropou uvedené funkce bez dalšího akceptují.⁸² To platí zejména ve vztahu k trestní funkci civilního deliktního práva spočívající v soukromoprávním potrestání škůdce za způsobení újmy, kterou kontinentální právní řády⁸³ obecně zapovídají⁸⁴.

Schadensereignis bedingten Vorteile auf den Schadensersatzanspruch anzurechnen, sondern nur solche, deren Anrechnung mit dem jeweiligen Zweck des Ersatzanspruchs übereinstimmt, d.h. dem Geschädigten zumutbar ist und den Schädiger nicht unangemessen entlastet. [Vlastní překlad autorů: „Základní zásady vyrovnání nevýhod prospěchem vytvořené v oblasti práva na náhradu škody spočívají v myšlence, že poškozenému jsou – vždy v určitém rozsahu – přičitatelné takové výhody, které mu vznikají v adekvátní příčinné souvislosti se škodní událostí. Mělo by být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi protikladnými zájmy vznikajícími způsobením škody. Poškozený nesmí být uveden do lepší pozice, než ve které by se nacházel bez škodní události; jednalo by se o nespravedlivý výsledek. Naproti tomu ne všechny výhody způsobené škodní událostí mají být započteny proti nároku na náhradu újmy, ale pouze takové, jejichž započtení se shoduje s příslušným účelem nároku na náhradu újmy; tzn. pro poškozeného je přijatelné a současně škůdce nepřiměřeně nezprošťuje povinnosti k náhradě.“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

⁷⁹ Viz např. BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984: „Der Geschädigte darf nicht besser gestellt werden, als er ohne das schädigende Ereignis stünde; das wäre ein unbilliges Ergebnis. Andererseits sind nicht alle durch das Schadensereignis bedingten Vorteile auf den Schadensersatzanspruch anzurechnen, sondern nur solche, deren Anrechnung mit dem jeweiligen Zweck des Ersatzanspruchs übereinstimmt, d.h. dem Geschädigten zumutbar ist und den Schädiger nicht unangemessen entlastet.“ [Vlastní překlad autorů: „Poškozený nesmí být uveden do lepší pozice, než ve které by se nacházel bez škodní události; jednalo by se o nespravedlivý výsledek. Naproti tomu ne všechny výhody způsobené škodní událostí mají být započteny proti nároku na náhradu újmy, ale pouze takové, jejichž započtení se shoduje s příslušným účelem nároku na náhradu újmy; tzn. pro poškozeného je přijatelné a současně škůdce nepřiměřeně nezprošťuje povinnosti k náhradě.“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

⁸⁰ PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 297 an.

⁸¹ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 3.

⁸² KOZIOL, H. *Basic questions of tort law from a Germanic perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 75 an.

⁸³ Včetně českého, viz např. recentní rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 27/2020 ze dne 15. 12. 2020.

⁸⁴ Viz např. KOZIOL, H. *Basic questions of tort law from a Germanic perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 75 an.

Vyjdeme-li z předpokladu, že jedním z cílů práva upravujícího povinnost k náhradě újmy je kompenzační funkce, dospějeme k závěru, že poškozený nesmí na náhradě újmy obdržet více, než jaká mu byla skutečně způsobena újma. Jinak řečeno, poškozený nesmí být prostřednictvím náhrady újmy bezdůvodně obohacen (*Bereicherungsverbot*). Při izolované aplikaci této funkce by se mohlo zdát, že je při stanovení výše náhrady újmy primárně nutné zohlednit všechny prospěch nabytý poškozeným v souvislosti se škodní událostí, a to proto, aby nedocházelo k dvojí náhradě.

Další funkcí práva upravujícího povinnost k náhradě újmy je funkce preventivní, respektive odrazující, již lze obecně definovat jako nástroj pro předcházení vzniku újem obecně odrazující škůdce působit negativně na právem chráněné statky. Z této zásady by pak mohlo být bez vztahu k ostatním okolnostem odvozeno, že nelze výši náhrady škody snížit o nabytý prospěch, jelikož by se tím potírala právě preventivní funkce civilního deliktního práva. Patrně se jedná o opačný důsledek, než na který se zaměřuje preventivní funkce.

Nastíněnou diskrepanci mezi oběma funkcemi civilního deliktního práva lze demonstrovat v rámci českého práva, konkrétně například na výhodě v podobě pohřebného⁸⁵ při určení výše náhrady za náklady pohřbu ve smyslu ustanovení § 2961 občanského zákoníku: „*Škůdce nahradí tomu, kdo je vynaložil, přiměřené náklady spojené s pohřbem v rozsahu, v jakém nebyly uhrazeny veřejnou dávkou podle jiného právního předpisu. Přitom se přihlédne k zvyklostem i k okolnostem jednotlivého případu.*“ Podle explicitního pravidla pohřebné *ipso iure* snižuje výši nahrazované škody. To má za důsledek zřetelné oslabení preventivní funkce civilního deliktního práva, tím spíše, že český právní řád v této oblasti práva nezakotvuje regresní nárok poskytovatele veřejné dávky, zákonnou cesi, ani jiný obdobný instrument zajišťující návratnost vyplaceného plnění. Na druhou stranu takové řešení plně odpovídá kompenzační funkci civilního deliktního práva, kdy poškozený získá plnou náhradu škody bez jakéhokoliv obohacení.

Zdánlivý rozpor při působení obou předestřených funkcí civilního deliktního práva v rámci teorie vyrovnání újmy prospěchem lze odstranit již výše uváděným poukazem na potřebu zohlednění všech relevantních okolností při posuzování jednotlivých případů, čemuž napomáhá aplikace celého komplexu kritérií a nikoliv selektivní volba jednoho nebo druhého kritéria.⁸⁶ Při vážení protichůdných zájmů dochází k upozadování určitých zájmů za současné preference těch ostatních. Tyto důsledky potvrzují slova Kuhna o absenci obecného účinku funkcí civilního deliktního práva při posuzování konkrétních případů a závislost této problematiky na hodnotovém úsudku.

⁸⁵ Viz ustanovení § 47 an. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ Výstižně viz BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984: „*Es soll ein gerechter Ausgleich zwischen den bei einem Schadensfall widerstreitenden Interessen herbeigeführt werden. Der Geschädigte darf nicht besser gestellt werden, als er ohne das schädigende Ereignis stünde; das wäre ein unbilliges Ergebnis. Andererseits sind nicht alle durch das Schadensereignis bedingten Vorteile auf den Schadensersatzanspruch anzurechnen, sondern nur solche, deren Anrechnung mit dem jeweiligen Zweck des Ersatzanspruchs übereinstimmt, d.h. dem Geschädigten zumutbar ist und den Schädiger nicht unangemessen entlaste.*“ [Vlastní překlad autorů: „*Mělo by být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi protikladnými zájmy vznikajícími způsobením škody. Poškozený nesmí být uveden do lepší pozice, než ve které by se nacházel bez škodní události; jednalo by se o nespravedlivý výsledek. Naproti tomu ne všechny výhody způsobené škodní událostí mají být započteny proti nároku na náhradu újmy, ale pouze takové, jejichž započtení se shoduje s příslušným účelem nároku na náhradu újmy; tzn. pro poškozeného je přijatelné a současně škůdce nepřiměřeně nezproštuje povinnosti k náhradě.*“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

2.3 Zvláštní vnitřní vztah mezi výhodou a nevýhodou – kongruence

Pravděpodobně tím nejpodrobněji zkoumaným kritériem je požadavek na existenci určitého zvláštního vztahu mezi výhodou a nevýhodou, který by ospravedlňoval přípustnost zohlednění, respektive nezohlednění výhody při stanovení výše nahrazované škody. Ostatně by do tohoto rámce mohlo být zařazeno i kritérium v podobě (adekvátní) příčinné souvislosti, jelikož i u něho se jedná o určitý specifický vztah mezi výhodou a nevýhodou.

Vedle již výše zmíněných doktrinárních přístupů⁸⁷ Cantzlera (myšlenka odvozená od podpory zasaženého právního statku, respektive porušené smluvní povinnosti), Thieleho (nerozlučný vnitřní vztah mezi výhodou a nevýhodou, ať už organický, nebo hospodářský) nebo Rudloffa (relevance způsobu, jakým byla výhoda získána – přičiněním určité osoby nebo šťastnou náhodou), nalezneme požadavek na existenci zvláštního vztahu mezi výhodou a nevýhodou rovněž v rozhodovací praxi soudů nebo legislativě.

Rakouská judikatura mj. vyžaduje pro zohlednění výhody oproti nevýhodě věcnou a časovou kongruenci.⁸⁸ Ta existuje například mezi ušetřenými náklady na domácnost (výhoda) a náhradou za náklady spojené s pobytem v nemocnici. Shodně platí i pro německou soudní praxi, která se vyjádřila v tom smyslu, že výhoda musí co do své povahy (*Art*) odpovídat nevýhodě, což jinými slovy znamená, že mezi výhodou a nevýhodou musí existovat kongruence.⁸⁹

Požadavek na shodnost druhu (*gleiche Art*) výhody a nevýhody a poukaz na časovou souvislost s povinností k náhradě škody (*derselber Zeitraum*) je v německém právu zakotven i v zákoně, konkrétně v první větě ustanovení § 116 I SGB,⁹⁰ které upravuje zákonnou cesi práva na náhradu újmy v případě poskytovatelů sociální pomoci.

Úzce související kategorií s požadavkem na kongruenci výhod a nevýhod je účel normy, respektive smlouvy,⁹¹ na základě které předmětná výhoda vzniká, typicky může jít o různé

⁸⁷ Viz kapitola 1.

⁸⁸ OGH 8 Ob 298/71 ze dne 23. 11. 1971: „Die Berücksichtigung der Haushaltsersparnis unter dem Gesichtspunkt der Vorteilsausgleichung kommt nur gegenüber sachlich und zeitlich kongruenten Schadenersatzansprüchen des Geschädigten, worunter die von ihm zu zahlenden Spitalskosten fallen, in Betracht.“ [Vlastní překlad autorů: „Zohlednění ušetřených výdajů na domácnost z pohledu vyrovnání nevýhod prospěchem přichází v úvahu pouze oproti věcně a časově kongruentním nárokům na náhradu škody poškozeného, mezi něž patří i náklady hrazené poškozeným na pobyt v nemocnici.“] Dostupné z: <<https://www.ris.bka.gv.at>>.

⁸⁹ BGH V ZR 115/96 ze dne 6. 6. 1997: „Die Vorteilsausgleichung erfolgt also nicht bei der Endsaldierung aller Aktiv- und Passivposten gegenüber dem Gesamtbetrag des Schadens, sondern betrifft nur den Schadensposten, dem der Vorteil seiner Art nach entspricht“ (Lange, Schadenersatz, 2. Aufl. § 9 III 12 m.w.N.; Staudinger/Medicus, BGB 12. Aufl., § 249 Rdn. 151), d.h. der mit dem Vorteil ‚kongruent‘ ist (Münch-Komm-BGB/Grunsky, 3. Aufl., Vor § 249 Rdn. 112 b).“ [Vlastní překlad autorů: „Vyrovnání újmy prospěchem neznamená provést saldo veškerých kladných a záporných položek s celkovou výší škody, nýbrž se týká pouze té části škody (škodní položky), které podle svého druhu odpovídá určitá výhoda“ (Lange, Schadenersatz, 2. vyd. § 9 III 12 s dalšími odkazy; Staudinger/Medicus, BGB 12. vyd., § 249 marg. č. 151), tj. té, která je s výhodou ‚kongruentní‘ (Münch-Komm-BGB/Grunsky, 3. vyd., před § 249 marg. č. 112 b).“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

⁹⁰ „Ein auf anderen gesetzlichen Vorschriften beruhender Anspruch auf Ersatz eines Schadens geht auf den Versicherungsträger oder Träger der Eingliederungshilfe oder der Sozialhilfe über, soweit dieser auf Grund des Schadenereignisses Sozialleistungen zu erbringen hat, die der Behebung eines Schadens der gleichen Art dienen und sich auf denselben Zeitraum wie der vom Schädiger zu leistende Schadenersatz beziehen“ [Vlastní překlad autorů: „Nárok na náhradu škody zakládající se na jiném právním předpisu přechází na pojistitele nebo poskytovatele dávků na začlenění nebo sociální pomoci, pokud tento je povinen v důsledku škodní události poskytnout sociální dávky (plnění), které slouží k napravení škody shodné povahy a které se vztahují ke stejnému časovému období jako škůdcem poskytnutá náhrada škody.“] Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_10/_116.html>.

⁹¹ PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 415.

dávky sociálního zabezpečení, pojistná plnění či dary. Inspirací pro tuto kategorii je pro delikttní právo inherentní ochranný účel normy, respektive smlouvy.⁹² V případě účelu normy, na základě které výhoda vznikla, zkoumáme jeho vztah k nevýhodě (újmě).

Například lze v této souvislosti poukázat na české rozhodnutí Ústavního soudu.⁹³ Skutkově se jednalo o případ, v němž poškozená požadovala náhradu újmy v podobě účelně vynaložených nákladů na léčení podle ustanovení § 449 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964,⁹⁴ konkrétně náhradu nákladů vynaložených na zajištění pomoci při základních životních úkonech a na zajištění chodu domácnosti. Soudy se musely vypořádat s otázkou, zda je třeba od této náhrady odečíst příspěvek na péči poskytovaný podle ustanovení § 7 zákona o sociálních službách.⁹⁵ V odůvodnění zvažovaly ve vztahu ke kategorii účelu normy dvě skutečnosti, proč příspěvek na péči při stanovení výše náhrady zohlednit. Za prvé, smysl a účel výhody podle normy ji upravující („[...] jejím účelem, jak vyplývá z textu zákona i z důvodové zprávy, je umožnit osobě, jejíž dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav vyžaduje péči jiných osob, zajištění potřebné pomoci při péči o vlastní osobu a při zajištění soběstačnosti [...]“), a za druhé, smysl a účel výhody ve vztahu k normě regulující povinnost k náhradě újmy („Poškozenému tedy příspěvek na péči náleží ze stejného důvodu, jako je ten, na němž je založena případná povinnost škůdce nahradit škodu [...]“). Ústavní soud dospěl v tomto konkrétním případě k závěru, že je třeba příspěvek na péči od požadované náhrady škody odečíst.

S požadavkem na zohlednění účelu relevantní výhody pracují taktéž autoři PETL, připomeňme již zmiňovaný čl. 10:103 PETL: „When determining the amount of damages benefits which the injured party gains through the damaging event are to be taken into account unless this cannot be reconciled with the purpose of the benefit.“ Zde jde o zkoumání účelu výhody ve vztahu k povinnosti k náhradě škody.

Jak již bylo částečně předestřeno výše v úvodní kapitole, problematická je konkrétní určitost tohoto kritéria při posuzování jednotlivých případů, jelikož jeho aplikace značně odvisí od hodnotového úsudku osoby posuzující přípustnost vyrovnání újmy prospěchem. Lze říci, že kritérium v podobě zvláštního vnitřního vztahu mezi výhodou a nevýhodou určuje kýžený stav, ale již nepopisuje, jak k němu dospět. Zřejmým důsledkem je následná interpretační a aplikační rozkolísanost.⁹⁶

2.4 „Obecný“ hodnotový úsudek (spravedlnost, přiměřenost apod.)

Posledním kritériem, které bude představeno, je tzv. „obecný“ hodnotový úsudek spočívající v aplikaci kautel spravedlnosti, přiměřenosti, poctivosti apod. na jednotlivé případy vyrovnání újmy prospěchem.

⁹² Viz např. DOLEŽAL, A. – DOLEŽAL, T. *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 100: „Zjednodušeně řečeno, vychází teorie o ochranném účelu normy z toho, že jak smluvní povinnosti, tak zákonné normy upravující odpovědnost za újmu a s nimi související konkrétní povinnosti opatrnosti (Verkehrspflichten) slouží ochraně pouze určitých zájmů. Ochrana těchto zájmů je v normách buď přímo vyjádřena, nebo ji lze teleologickým výkladem dovodit.“

⁹³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4194/18 ze dne 28. 1. 2020.

⁹⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ „Je-li určována výše náhrady škody, musí být uvážěn prospěch, které poškozený získal škodnou událostí, ledaže je tato neslučitelná s výhodou.“ PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 415.

Při pohledu do relevantní rozhodovací praxe soudů lze téměř v každém rozhodnutí poukaz na tyto kautely naleznout, tak například:

- zohledněním výhody nesmí docházet k *nespravedlivému* zvýhodnění škůdce;⁹⁷
- jde o *spravedlivé* vyrovnání navzájem protichůdných zájmů;⁹⁸
- zohlednění výhody musí být na straně poškozeného *přiměřené* a současně nesmí *nepřiměřeně* zvýhodnit škůdce;⁹⁹
- problematika vyrovnání újmy prospěchem sleduje zásadu *poctivosti*;¹⁰⁰
- při posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem musí být dodržovány hranice *přiměřenosti*.¹⁰¹

Jde o reflexi skutečnosti, že problematika vyrovnání újmy prospěchem je problematikou hodnotovou, tedy že přípustnost zohlednění výhod závisí na hodnotovém úsudku (*wertende Betrachtung*).¹⁰² Připomeňme slova Schiemanna,¹⁰³ že vyrovnání újmy prospěchem je branou pro užití hodnot v jinak čistě početním a technicky chápaném právu náhrady újmy.

V rámci jednotlivých kritérií pro posuzování případů vyrovnání újmy prospěchem se jedná pravděpodobně o nejvíce abstraktní kritéria, jinak řečeno jde o tzv. neurčité právní pojmy. Jejich obsah je vymezován až konkrétními okolnostmi jednotlivého případu, přičemž do popředí vstupuje hodnotový úsudek osoby, jež jejich obsah vykládá. A v rámci teorie vyrovnání újmy prospěchem se jedná o zcela typická kritéria, která celou tuto oblast formují: „*Reichlich schwer fassbare Formeln und Begriffe wie ‚Sinn und Zweck‘, ‚Zumutbarkeit‘ und ‚Billigkeit‘ prägen den Bereich der Vorteilsausgleichung.*“¹⁰⁴

⁹⁷ OGH 10 Ob 209/02m ze dne 18. 7. 2002: „Die Anrechnung eines Vorteils [...] soll nicht zu einer unbilligen Entlastung des Schädigers führen.“ [Vlastní překlad autorů: „Započtení výhody nesmí vést k nespravedlivému zproštění škůdce nahradit škodu.“] Dostupné z: <<https://www.ris.bka.gv.at>>.

⁹⁸ BGH VII ZR 169/82 ze dne 17. 5. 1984: „Es soll ein gerechter Ausgleich zwischen den bei einem Schadensfall widerstehenden Interessen herbeigeführt werden.“ [Vlastní překlad autorů: „Mělo by být dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi protikladnými zájmy vznikajícími způsobením škody.“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

⁹⁹ „Andererseits sind nicht alle durch das Schadensereignis bedingten Vorteile auf den Schadensersatzanspruch anzurechnen, sondern nur solche, deren Anrechnung mit dem jeweiligen Zweck des Ersatzanspruchs übereinstimmt, d.h. dem Geschädigten zumutbar ist und den Schädiger nicht unangemessen entlastet.“ [Vlastní překlad autorů: „Naproti tomu ne všechny výhody způsobené škodní událostí mají být započteny proti nároku na náhradu újmy, ale pouze takové, jejichž započtení se shoduje s příslušným účelem nároku na náhradu újmy; tzn. pro poškozeného je přijatelné a současně škůdce nepřiměřeně nezprošťuje povinnosti k náhradě.“] Ibidem.

¹⁰⁰ BGH VII ZR 140/71 ze dne 16. 4. 1973: „Der Rechtsgedanke der Vorteilsausgleichung zielt darauf ab, einen gerechten Ausgleich zwischen den bei einem Schadensfall widerstehenden Interessen herbeizuführen [...] Letztlich beruhen alle diese Regelungen auf dem Grundsatz von Treu und Glauben (§ 242 BGB).“ [Vlastní překlad autorů: „Problematika vyrovnání újmy prospěchem si klade za cíl nastolit spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy vznikajícími způsobením škody [...] V konečném důsledku jsou všechna tato pravidla založena na principu poctivosti (§ 242 BGB).“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

¹⁰¹ BGH VI ZH 90/58 ze dne 24. 3. 1959: „Der Grundsatz, daß ein durch die Schädigungshandlung adaequat kausal verursachter Vorteil anzurechnen sei, kann nämlich nicht ausnahmslos gelten; es müssen die Grenzen der Zumutbarkeit beachtet werden.“ [Vlastní překlad autorů: „Zásada, že je třeba zohlednit výhodu, která vznikla v adekvátní příčinné souvislosti se škodním jednáním, nemůže totiž platit bezvýjimečně; musí být dodržovány hranice přiměřenosti.“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

¹⁰² Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 487. Či PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 412.

¹⁰³ SCHIEMANN, G. *Argumente und Prinzipien bei der Fortbildung des Schadensrechts*. München: C. H. Beck, 1981, s. 122.

¹⁰⁴ „Jsou to těžko uchopitelné kategorie jako ‚smysl a účel‘, ‚přiměřenost‘ a ‚spravedlnost‘, které utváří a formují problematiku vyrovnání újmy prospěchem.“ PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 417.

Ve vztahu k posuzování konkrétních případů je jejich zřejmým úskalím právě neurčitost. Výstižně uvádí Thüssing,¹⁰⁵ že tato a obdobná kritéria jsou pouhými šiframi aplikace hodnotového úsudku, které toliko proklamují, že se hodnotový soud má učinit, nicméně již neříkají, jakým způsobem a s jakými závěry. „Jak“ závisí na další precizaci, jinak řečeno, na konkrétních okolnostech jednotlivých případů, jejichž odůvodnění bude více či méně přesvědčivé a racionálně pochopitelné.

3. Typické skupiny případů (*Fallgruppen*)

Po poměrně obecném, teoretickém výkladu jednotlivých kritérií, pomocí nichž lze jednotlivé případy vyrovnání újmy prospěchem posuzovat, bude další pozornost zaměřena více prakticky, a to na představení relevantních skupin případů (*Fallgruppen*).

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, moderní doktrína i současná judikatorní praxe vycházejí při řešení problematiky vyrovnání újmy prospěchem právě z náležitého zařazení jednotlivých případů do skupin vyznačujících se shodnými rysy. A právě tyto shodné rysy, respektive konkrétní specifické okolnosti případů umožňují jejich hodnocení za pomocí kritérií, která jsou jinak sama o sobě abstraktní až neurčitá.

Cílem je u každé skupiny případů zohlednit všechny relevantní okolnosti a dospět ke spravedlivému rozhodnutí, zda danou výhodu oproti škodě zohlednit, či nikoliv. Zřejmě je, že se tak děje nikoliv pomocí jednoho univerzálně platného pravidla, nýbrž jejich komplexu zohledňujícího právě markanty jednotlivých (skupin) případů.

Ani tento přístup ale není prostý komplikací či názorové nejednotnosti. Základním úskalím je samotná kategorizace jednotlivých případů do té které skupiny, tedy rozhodnutí, na základě jakých okolností budou jednotlivé skupiny vytvořeny. Kuhn¹⁰⁶ v této souvislosti upozorňuje na tendenci zohledňovat pouze vnější markanty jednotlivých případů a vnitřní okolnosti upozadovat. Například lze uvést „typ“ výhod v podobě ušetřených nákladů, jelikož téměř na každou výhodu lze nahlížet určitým způsobem jako na ušetřený náklad. Přesto do skupiny případů týkajících se ušetřených nákladů ne všichni autoři zařazují také například zánik vyživovací povinnosti¹⁰⁷ či různé dávky vyplácené ze systému sociálního zabezpečení (např. pohřebné).¹⁰⁸

Dbát je rovněž třeba na to, aby byly obdobné případy, i když z určitých důvodů zařazené do rámce odlišných skupin, hodnoceny obdobně. Kuhn¹⁰⁹ poukazuje například na diskrepanci v judikatuře švýcarských vysokých soudů, která na jednu stranu připustila vyrovnání ušlé výživy výhodou v podobě výnosů z nabytého dědictví, na druhou stranu nicméně zapověděla tutéž škodu snížit o plnění z obnosového typu soukromoprávního pojištění. Rozdíl v obou případech spočívá v tom, jak zůstavitel za svého života se svým majetkem nakládal, zda jej investoval do životního pojištění (odmítnutí zohlednění výhody) nebo nikoliv a nechal jej na bankovním účtu (připuštění zohlednění výhody v podobě výnosů z dědictví). Podle Kuhna jde o právně velmi spornou diferenciaci, zejména s ohledem na zásadu rovnosti.

¹⁰⁵ THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 45.

¹⁰⁶ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 4.

¹⁰⁷ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 503 a 506; či PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 300. Opačně např. PRÜTTING, H. – WEGEN, G. – WEINREICH G. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*, s. 395.

¹⁰⁸ PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 302 a 303; či THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 64 a 81.

¹⁰⁹ KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 4.

Při pohledu na doktrinární texty zabývající se problematikou vyrovnání újmy prospěchem zjistíme, jak různorodě mohou být skupiny případů vytvořeny. Tak například:

- s ohledem na původce výhody;
- podle povahy výhody;
- podle právního důvodu vzniku výhody;
- podle toho, zda se jedná o dvou nebo třístranné právní poměry; či
- podle kauzální blízkosti výhody ke škodě.¹¹⁰

Pokud jde o konkrétně vytvořené skupiny případů, lze pro ilustraci předestřít jednak přístup ryze doktrinární (Lange a Schiemann) a jednak přístup zastávaný v komentářové literatuře (Grüneberg).

Lange a Schiemann:¹¹¹

- 1) výhody vzniklé bez přičinění poškozeného ani třetí osoby (např. ušetřené náklady či případy šťastné náhody);
- 2) výhody vzniklé z vlastního jednání poškozeného (např. výtěžná činnost poškozeného);
- 3) vyživovací povinnost třetí osoby;
- 4) dobrovolná plnění třetích osob;
- 5) plnění ze soukromoprávního pojištění;
- 6) plnění ze systému sociálního zabezpečení;
- 7) plnění poskytovaná podle zákona o úřednících;
- 8) plnění vycházející z pracovněprávních vztahů.

Grüneberg:¹¹²

- 1) vlastní výtěžná činnost poškozeného;
- 2) výhodné smlouvy, smluvní řetězce;
- 3) plnění ze soukromoprávního pojištění;
- 4) plnění ze systému sociálního zabezpečení;
- 5) vyživovací povinnost;
- 6) jistoty, hodnota nebo náhrady za poskytnutá plnění;
- 7) dědictví;
- 8) užitky;
- 9) daňové výhody;
- 10) problematika „nové za staré“;
- 11) různé (např. případy šťastné náhody).

¹¹⁰ Pro přehled viz např. THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 25.

¹¹¹ LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 502 an.

¹¹² PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 298 an.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že část případů je zařazována do stejných skupin a část nikoliv. Stejně tak ne vždy doktrína dochází v rámci jednotlivých skupin ke stejnému řešení.¹¹³ A je to pochopitelné, problematika vyrovnání újmy prospěchem, jak bylo již zmíněno, se vyznačuje úzkou spjatostí, respektive závislostí na hodnotovém úsudku, čemuž je názorová rozkolísanost inherentní.

I přesto lze spatřovat východisko řešení problematiky vyrovnání újmy prospěchem jako celku v tvorbě skupin případů s obdobnými rysy a jejich následným posuzováním na základě předestřených kritérií za účelem zohlednění všech relevantních okolností. Orientace na kazuistiku totiž mimo jiné napomáhá naplňovat kautelu právní jistoty a předvídatelnosti práva v tak mnohohrstevné a pestré problematice, jakou je vyrovnání újmy prospěchem.

4. Společné otázky

Závěr článku je věnován vybraným otázkám zasahujícím do problematiky vyrovnání újmy prospěchem jako celku. Nejprve bude pojednáno o důsledcích zařazení této problematiky do systému civilního deliktčního práva, následně o explicitní a implicitní zákonné regulaci některých případů a konečně o otázkách souvisejících s přípustností zohledňování nemajetkových výhod.

4.1 Důsledky zařazení problematiky vyrovnání újmy prospěchem do systému civilního deliktčního práva

Při vlastním určování výše náhrady škody vyvstává otázka právní povahy zohlednění výhody. Jedná se o samostatnou pohledávku vzniklou na základě zvláštního právního titulu, nebo se tak děje na základě námítky (jednostranného právního jednání) škůdce, nebo toliko *ipso iure*?

Zahraniční právní řády zařazují problematiku vyrovnání újmy prospěchem do systému civilního deliktčního práva, pro zohlednění výhody v rámci určení výše škody proto nevyžadují ani samostatné právní jednání,¹¹⁴ ani se nejedná o pohledávku vzniklou na základně zvláštního právního jednání, která se by se proti náhradě škody započítávala.¹¹⁵ Z tohoto důvodu se rovněž v tomto ohledu neužijí pravidla bránící za určitých okolností započtení (např. ustanovení § 1988 odst. 2 občanského zákoníku). Výhoda snižuje výši nahrazované škody tzv. *ipso iure*.¹¹⁶

Právním „titulem“ pro zohlednění výhody oproti škodě je tedy samotné civilní deliktční právo, respektive povinnost k náhradě škody. Jak bylo uvedeno v kapitolách výše, poškozený nesmí být poskytnutou náhradou bezdůvodně obohacen, ani zkrácen. Má být, pokud možno, uveden do pozice, v níž by se nacházel při absenci škodní události. A právě

¹¹³ Názorně působí výčet provedený Thüssingem, který analyzoval doktrinární přístupy k řešení některých známých případů, jednou se závěrem 18 pro ke 2 proti, jindy 4 pro ku 3 proti. THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 24.

¹¹⁴ Viz např. BGH XI ZR 536/14 ze dne 23. 6. 2015: „Inbesondere bedarf es keines besonderen Antrags oder einer Einrede des Schädigers.“ Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

¹¹⁵ Viz např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 487; či PALANDT, O. (Hrsg.). *Bürgerliches Gesetzbuch*, s. 298; či KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 19 an.

¹¹⁶ LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 487.

mezi okolnosti, které ze zákona snižují výši škody, je třeba řadit i vzniklé výhody. Nejde o to, že by část škody měl nést poškozený ze svého, nýbrž o otázku, zda škoda díky výhodě vznikla v celkově nižší výši.¹¹⁷ Český Nejvyšší,¹¹⁸ respektive Ústavní soud¹¹⁹ v případě výhody vzniklé na základě plnění orgánu sociálního zabezpečení (příspěvek na péči) dospěly k závěru, že škoda v rozsahu předmětné výhody vůbec nevzniká.¹²⁰

4.2 Explicitní a implicitní zákonná regulace případů vyrovnání újmy prospěchem

I když právní řády, včetně českého, neobsahují komplexní pravidlo regulující vyrovnání újmy prospěchem, neznamená to, že neexistují ustanovení reagující na tuto problematiku v konkrétních případech, respektive pro vybrané typy výhod.

V této souvislosti lze rozlišovat jednak explicitní zákonná pravidla a jednak právní úpravu implicitní. V obou případech jde *de facto* o zákonodárcem vyjádřenou hodnotovou kazuistiku, jinými slovy o předem učiněné vážení protichůdných zájmů za typově shodných skutkových okolností v důsledku ulehčující interpretaci i aplikaci práva.

Co se týče explicitních pravidel, lze z českého práva kupř. zmínit oblast soukromoprávního pojištění obnosového typu a ustanovení § 2822 občanského zákoníku: „*Právem na plnění z obnosového pojištění není dotčeno právo na náhradu škody nebo jiné právo proti tomu, kdo je povinen škodu nahradit.*“ Z toho lze bez dalšího odvodit, že výhoda spočívající v plnění z obnosového typu pojištění nesnižuje celkovou výši náhrady škody. Jinými slovy, vyrovnání újmy prospěchem je zde zapovězeno.

Další typickou oblastí práva vyznačující se explicitní regulací případů vyrovnání újmy prospěchem je povinnost k náhradě škody způsobené ublížením na zdraví – viz „katalog“ jednotlivých druhů náhrad.¹²¹ V zásadě platí, že dávka vyplacená ze systému sociálního zabezpečení jako výhoda (pohřebné, nemocenské, invalidní důchod, sirotčí, vdovský a vdovecký důchod) snižuje celkovou výši toho kterého druhu nahrazované škody (nákladů pohřbu, ztráty na výdělků po dobu pracovní neschopnosti a po jejím skončení, ušlou výživu).¹²²

¹¹⁷ Viz KUHN, R. *Die Anrechnung von Vorteilen im Haftpflichtrecht*, s. 19 an.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1707/2017 ze dne 31. 10. 2018.

¹¹⁹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4194/18 ze dne 28. 1. 2020.

¹²⁰ „16. Dále Ústavní soud konstatuje, že interpretace provedená Nejvyšším soudem, dle které nárok podle § 449 občanského zákoníku v rozsahu vypláceného příspěvku na péči podle zákona o sociálních službách nevzniká, není v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, tudíž není zde otevřen prostor pro kasační zásah Ústavního soudu [srov. název ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17), název ze dne 11. 9. 2001 sp. zn. II. ÚS 738/2000 (N 134/23 SbNU 273), název ze dne 7. 11. 2006 sp. zn. IV. ÚS 369/06 (N 206/43 SbNU 303) a mnoho dalších]. Nelze se v tomto ohledu ztotožnit s argumentací stěžovatelky, že skutečná škoda podle § 442 občanského zákoníku zde vzniká vykonáním úkonu péče a naopak nevznikala za předchozí úpravy příspěvku podle zákona o sociálním zabezpečení, když ten byl vyplácen přímo pečující osobě. Jak vyložil Nejvyšší soud, skutečná škoda podle § 442 občanského zákoníku zde nemůže vzniknout, když poškozený pečující osobě ničevo v rozsahu vypláceného příspěvku na péči nehradil a s ohledem na účelové určení tohoto příspěvku ani hradit nemohl (srov. např. Švestka, Jiří a kol. *Občanský zákoník I, II. 2.* vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1281). Tuto situaci lze připodobnit k těm nákladům spojeným s léčením, které jsou hrazeny ze systému veřejného zdravotního pojištění, když nárok podle § 449 občanského zákoníku poškozenému v tomto rozsahu nevzniká (což neovlivňuje odpovědnostní vztah mezi škůdcem a zdravotní pojišťovnou, která tyto zdravotní služby uhradila). Podobně nelze – jak správně dovedl Nejvyšší soud – dovodit existenci nároku na náhradu nákladů spojených s léčením, které jsou hrazeny příspěvkem na péči podle zákona o sociálních službách.“

¹²¹ Ustanovení § 2960 an. občanského zákoníku.

¹²² Viz ustanovení § 2961, 2962, 2963 a 2966 o. z.

Oproti výslovným pravidlům nalezneme implicitní právní úpravu vyrovnání újmy prospěchem tam, kde zákonodárce zakotvil zákonnou cesí pohledávky na náhradu škody, regresní nárok nebo jiný obdobný instrument zajišťující zdroji výhody její návratnost. Příklad lze opět nalézt v oblasti soukromoprávního pojištění, nicméně škodového typu. Podle ustanovení § 2820 odst. 1 občanského zákoníku zjednodušeně platí, že pokud vzniklo v souvislosti s pojistnou událostí poškozenému proti jinému právo na náhradu škody, přechází tato pohledávka okamžikem výplaty pojistného plnění na pojišťovnu, a to až do výše vyplaceného pojistného plnění. Zákonodárce tedy normuje, že poškozenému současně nenáleží náhrada škody a ještě pojistné plnění (výhoda).

Část doktríny nicméně v těchto případech zastává názor, že uvedený regulační přístup vylučuje vyrovnat újmu prospěchem (výhodu zohlednit), a to poukazem na fakt, že přejít může jen „něco“, co existuje.¹²³ Pokud by totiž došlo vyplacením pojistného plnění k vyrovnání újmy, znamenalo by to současně snížení povinnosti nahradit újmu o toto plnění vyplacené pojišťovnou a zánik pohledávky na (část) náhrady újmy. Přejít by pak zákonnou cesí nemělo co.¹²⁴ Důležité pro účely teorie vyrovnání újmy prospěchem nicméně je, že zákonná cese implicitně zabraňuje zohlednění výhody (pojistného plnění) ve prospěch škůdce a současně explicitně určuje „osud“ povinnosti k náhradě škody.

4.3 Přípustnost zohledňování nemateriálních výhod?

Výhody vzniklé škodní událostí nemusí být vždy pouze majetkového charakteru. Lze si např. představit situace z oblasti zdravotnického práva, v nichž protiprávní postup poskytovatele zdravotních služeb vyústí na straně pacienta vedle újmy na zdraví také vznikem nemajetkové výhody, například v podobě „ušetřených“ bolestí nebo zlepšení zdravotního stavu eliminací určitého onemocnění. V této souvislosti vyvstává otázka, zda je možné nemajetkovou újmu (na zdraví) vyrovnat předmětnými nemajetkovými výhodami.

Německá i rakouská doktrína, a ostatně i judikatura, zastávají názor, že nemajetkové výhody lze oproti nemajetkové újmě na zdraví zohledňovat, i když nikoliv *stricto sensu* podle teorie vyrovnání újmy prospěchem.¹²⁵ Například německá doktrína podpořená judikaturou BGH pro toto tvrzení vychází z dikce ustanovení § 253 odst. 2 BGB,¹²⁶ podle něhož může být za nemajetkovou újmu požadováno *spravedlivé odškodnění* v penězích. A právě odkaz na *spravedlnost* odškodnění znamená zohlednění všech v potaz přicházejících

¹²³ Např. LANGE, H. – SCHIEMANN, G. *Schadensersatz*, s. 495.

¹²⁴ WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, s. 400–401.

¹²⁵ THÜSING, G. *Wertende Schadensberechnung*, s. 37. ERM, D. *Vorteilsanrechnung beim Schmerzensgeld – ein Beitrag zur Fortentwicklung des Schadens(ersatz)rechts*. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft GmbH, 2013, s. 237, či PLETZER, R. *Vorteilsausgleich beim Schmerzensgeld?*, s. 423, či SCHIEMANN, G. In: HUBER, Ch. – JAEGER, D. – LUCKEY, J. *Festschrift für Lothar Jaeger zum 75. Geburtstag*. Luchterhand Verlag, 2014, s. 413. Z judikatury viz např. OGH 6 Ob 558/91 ze dne 4. 7. 1991, dostupné z: <<https://www.ris.bka.gv.at>>, nebo BGHZ 86, 240 (241) ze dne 18. 1. 1983, dostupné z: <<https://dejure.org>>.

¹²⁶ „Ist wegen einer Verletzung des Körpers, der Gesundheit, der Freiheit oder der sexuellen Selbstbestimmung Schadensersatz zu leisten, kann auch wegen des Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, eine billige Entschädigung in Geld gefordert werden.“ [Vlastní překlad autorů: „Má-li být v důsledku zásahu na těle, zdraví, svobodě nebo sexuálním sebeurčení poskytnuta náhrada újmy, může být i za újmu, která není újmou majetkovou, požadováno spravedlivé odškodnění v penězích.“]

okolností případu, kterými jsou zřetelně i z protiprávního jednání vzniklé výhody.¹²⁷ V českém právu v této souvislosti srov. druhou větu ustanovení § 2958 občanského zákoníku navazující odškodnění za nemajetkovou újmu při ublížení na zdraví na zásady *slušnosti*, které směřují k zohlednění všech okolností jednotlivého případu.¹²⁸

Takovému postupu ostatně odpovídá i požadavek na určitý vnitřní vztah (kongruenci) mezi výhodou a nevýhodou, jelikož oba zasažené právní statky jsou stejného druhu, jsou ideální.

Závěr

Cílem předkládaného článku bylo obecně představit problematiku vyrovnání újmy prospěchem. Úvodní výklady byly věnovány základnímu vymezení této problematiky, včetně jejího předmětu. Následovalo shrnutí vývoje teorie vyrovnání újmy prospěchem, doktrinární názory a judikatorní východiska nevyjímaje. V rámci výkladu bylo rovněž pojednáno o kritériích, podle kterých se případy vyrovnání újmy prospěchem posuzují, stejně tak jako o jejich zařazování do skupin (*Fallgruppen*). Závěr článku se zaměřil na vybrané společné otázky, zejména na důsledky zařazení této problematiky do systému civilního deliktního práva a na explicitní a implicitní zákonnou regulaci.

V široké míře bylo v rámci článku pracováno se zahraničními zdroji, zejména německými a rakouskými. V porovnání s českými zdroji se uvedené právní řády problematikou vyrovnání újmy prospěchem zabývají dlouhodobě a koncepčně, což značí nejen robustní doktrinární základnu a judikatorní praxi, ale také potenciál argumentační přesvědčivosti. Za inspiraci pro české právo tak mohou sloužit nejen z těchto důvodů, ale rovněž pro svoji kulturní i geografickou blízkost a s tím související vliv na formování našeho práva.

Z provedeného výkladu vyplynula zřetelná závislost problematiky vyrovnání újmy prospěchem na hodnotovém posuzování (*wertende Betrachtung, value judgment*), s čímž koreluje nejen argumentační rozkolísanost, ale také přítomná diskrepance při posuzování jednotlivých případů. V rámci problematiky vyrovnání újmy prospěchem nejde v konečném důsledku o nic jiného než o vyvažování navzájem protichůdných zájmů a o spravedlivé rozhodování konkrétních případů. Tomu mají napomáhat nejen předestřená kritéria, ale také zařazování jednotlivých případů do skupin s podobnými rysy.

¹²⁷ Viz rozhodnutí BGH GSZ 1/55 ze dne 6. 7. 1955: „Bei der Festsetzung dieser billigen Entschädigung dürfen grundsätzlich alle in Betracht kommenden Umstände des Falles berücksichtigt werden [...]“ [Vlastní překlad autorů: „Při stanovení tohoto spravedlivého odškodnění mohou být v zásadě zohledněny všechny v úvahu připadající okolnosti případu [...]“] Dostupné z: <<https://dejure.org>>.

¹²⁸ Podrobněji viz MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IX. § 2894–3081, s. 998.

Introduction to the *compensatio lucri cum damno* Doctrine

Ivo Smrž (<https://orcid.org/0000-0002-0884-094X>) –

Tomáš Doležal (<https://orcid.org/0000-0002-2545-4549>)

Abstract: The damaging event may cause not only the damage, but also could give rise to some kind of benefit (advantage) for the injured party. The benefits may even exceed the amount of damage. The key question is whether it is permissible and generally appropriate to take into account all benefits caused by the damaging event when determining the extent of damages. The so-called *compensatio lucri cum damno* doctrine deals with this issue, which is the subject of the following article. However, the attention is not focused comprehensively on the doctrine as a whole; the aim is to present the doctrine in general. First, the subject of the doctrine will be outlined, including its systematic inclusion in the tort law system. This will be followed by the presentation of its development, doctrinal opinions, case law and statutory rules. The criteria according to which individual cases are assessed and their classification into groups will also be discussed. The article works with foreign sources (Germany, Austria, Great Britain), as Czech doctrine and case law are not as extensive and complex in comparison to them.

Keywords: introduction, benefits, damage, deduction, damages